

PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCOS

CRÒNICA 2019

ARQUEOLOGIA

Els treballs arqueològics a la comarca d'Osona durant l'any 2019 han estat substancialment superiors als empresos durant l'exercici anterior. En concret, s'han dut a terme catorze intervencions més, que suposen un increment del 40 %. Aquest increment s'explica principalment per l'augment de les actuacions emmarcades en projectes de recerca finançats per la Generalitat de Catalunya després del punt mort que es va viure l'any anterior, quan aquests es trobaven en procés d'avaluació.

També ha estat destacable la difusió d'activitats organitzades per diverses de les entitats del territori, que any rere any s'esforcen per aproximar a la societat els resultats de les diverses intervencions i projectes que es duen a terme a la comarca.

Intervencions arqueològiques

Al llarg del 2019, i amb el suport de les informacions facilitades pel Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya,¹ s'ha intervingut en 45 jaciments o punts d'expectativa arqueològica, amb un total de 49 intervencions. D'aquestes, 14 són intervencions associades a projectes de recerca i 35 corresponen a permisos d'intervenció preventiva. Durant aquest any no s'ha dut a terme cap intervenció d'urgència a la comarca.

1. Volem agrair a l'arqueòleg territorial Antoni Caballé i Crivillés, del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, l'ajuda i la informació facilitada per a la realització d'aquesta crònica. Així mateix agraiem als arqueòlegs Pau Alberch, Francesc Busquets, Gemma Caballé, Judit Ciurana, Antònia Diaz-Carvajal, Montse Duran, Marta Fàbregas, Josep Fortuny, Anna Gómez, Jordi Guàrdia, Pau Menéndez, Imma Mestres, Imma Ollich, Dídac Pàmies, Isidre Pastor, Eduard Píriz, Albert Pratdesaba, Marta Ramon, Montserrat de Rocafiguera, Roger Sala, Eduard Sánchez, Pau de Soto, Robert Tamba, Esther Travé i Josep M. Vila, i a les empreses Antequem SL, Arqueòlegs.cat SL, Àtics SL, InSitu SCP i SOT Prospecció Arqueològica, les dades que ens han aportat sobre les seves intervencions.

Intervencions programades

Són les intervencions arqueològiques inserides en el marc d'un projecte quadriennal de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021, reconegut i finançat per la Generalitat de Catalunya. Tots els projectes compten també amb una part de cofinançament, ja sigui aportat per les mateixes institucions i entitats promotores, com per part dels consistoris dels municipis on es duen a terme els treballs. Es tracta de projectes interdisciplinaris, on participen estudiants universitaris procedents tant de les universitats catalanes com de l'àmbit internacional.

Com que en diversos casos s'han dut a terme diverses intervencions dins un mateix projecte de recerca, les recollim agrupades en funció d'aquests projectes.

Evolució dels ecosistemes durant la transició Paleozoic-Mesozoic a Catalunya (CLT009/18/0066). En el marc d'aquest projecte, promogut per l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont, s'ha dut a terme una intervenció arqueològica al Montseny. El projecte centra els seus esforços en l'estudi de les faunes de vertebrats de finals del Paleozoic i inicis del Mesozoic en l'àmbit de tot Catalunya. Combina la realització d'intervencions paleontològiques amb les analítiques en múltiples afloraments des del Carbonífer fins al Triàsic, per a entendre com van ser els ecosistemes de vertebrats i fauna. L'investigador principal del projecte és Josep Fortuny i Terricabras.

Prospecció paleontològica al Montseny (el Brull). La intervenció va consistir en una prospecció en diversos municipis del Vallès Occidental i Osona, entre els quals el Brull. Els resultats van ser negatius des del punt de vista paleontològic, ja que no es va efectuar cap troballa d'interès. Treballs dirigits per Jordi Fortuny i Terricabras i Eudald Mujal i Grané.

Rius, assentaments i mineria prehistòrica: recerca a les valls del Ter, Ebre i Gavà (CLT009/18/0028). En el marc d'aquest projecte, promogut pel Grup de Recerca Arqueològica del Mediterrani i del Pròxim Orient de la Universitat Autònoma de Barcelona, s'han dut a terme dues intervencions simultànies, ambdues al municipi de Tavertet. Les actuacions arqueològiques del projecte volen contribuir al coneixement de les primeres societats agrícoles establertes a la zona. La investigadora principal del projecte és Anna Gómez i Bach.

Cova Pixarelles (Tavertet). La campanya de 2019 s'ha centrat a continuar baixant l'estratigrafia del sondeig obert en campanyes anteriors. Més concretament, l'excavació ha permès exhaurir el nivell XXV, adscrit al Neolític mitjà. Aquest es caracteritza per presentar una concentració de fauna, principalment bòvids, molt important. Després de documentar diversos episodis d'abandó, els treballs s'han concentrat en la delimitació i excavació d'un nou estrat que presenta una cronologia de Neolític antic postcardial. Aquests resultats es consideren molt importants i totalment nous a la zona, ja que permeten posar en context el conjunt dolmènic de l'àrea de Tavertet i el Cabrerès i altres jaciments de la vall de Sau,

com és la cova de les Grioterres. Treballs dirigits per Ramon Álvarez i Arza (Universitat de Barcelona).

Pineda de la Serra (Tavertet). Els treballs de prospecció de l'àrea dolmènica de Tavertet van permetre, entre el 2014 i el 2017, la localització de diversos nous punts d'expectativa arqueològica. Entre ells destaca el de la Pineda de la Serra. La primera intervenció en aquest punt ha permès documentar una estructura dolmènica formada per una cambra simple i un petit túmul, en un relatiu bon estat de conservació. L'estructura és molt pròxima al conjunt de dòlmens de Tavertet i permet ampliar el coneixement, tant constructiu com funcional, d'aquestes primeres sepultures neolítiques. Treballs dirigits per Erik Villarroya de Diego i Andreu Monforte i Barberán (Universitat Autònoma de Barcelona).

L'Ausetània ibèrica abans de la fundació d'Auso (CLT009/18/0094). En el marc d'aquest projecte, promogut per l'Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona, es pretén avaluar la dinàmica d'ocupació al territori de l'Ausetània durant la fase de l'ibèric final - romà republicà. Durant el 2019 s'ha dut a terme una intervenció al Camp de les Lloses (Tona) i un parell d'intervencions al jaciment del Clascar (Malla). El projecte ha estat coordinat per Jordi Principal i Ponce (Museu d'Arqueologia de Catalunya). L'investigador principal del projecte és Antoni Naco del Hoyo (Universitat de Girona).

Camp de les Lloses (Tona). Durant la campanya de 2019 es va intervenir a dues àrees dins dels edificis I/M i K situats al camp A. Són edificis que estan en curs d'excavació des de l'any 2015 i encara no s'han exhaurit els nivells arqueològics. Tots ells podrien formar part d'un recinte ocupat per una guarnició militar establerta en el lloc. Durant la campanya d'estiu s'ha excavat el dotzè enterrament perinatal situat prop d'una estructura mural, orientada de nord a sud, que formava part de l'edificació primera i més antiga, l'edifici M (fase 1), dins de l'antic àmbit 79 de l'edifici I. Actualment l'anàlisi antropològica i paleogenètica de l'esquelet es troba en curs per part de l'equip d'estudis paleogenètics de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit per la Dra. Assumpció Malgosa. Els materials ceràmics i numismàtics localitzats proporcionen una cronologia per a les tres fases constructives dels habitatges entre el 125 i el 75 ANE. En l'estat actual de la recerca no és possible delimitar cronològicament la successió de les diferents fases constructives. S'han documentat dues unitats ibèriques, una d'elles correspon a la seca d'Ausesken, datada d'inicis del segle II ANE, i l'altra a la seca d'Iltirkesken, de la segona meitat del segle II ANE. Coordinació dels treballs: Imma Mestres i Santacreu. Direcció de la intervenció: Montserrat Duran i Caixal, Carles Padrós i Gómez i Jordi Principal i Ponce.

El Clascar (Malla). Campanya de prospecció. A mitjans del mes d'agost es va dur a terme una intervenció de prospecció superficial de material i prospecció geofísica a una part del cim del turó on es troba el jaciment. Pel que fa a la prospecció superficial, es va concretar en una recollida de ceràmica i de metalls

(aquesta última amb l'ajuda d'un detector de metalls) en una quadrícula àmplia dividida en quadres de 10 x 10 m dibuixada al quadrant nord-oest de l'assentament. Els materials recuperats, molt abundants, encara es troben en curs d'estudi. Pel que fa a la prospecció geofísica, es va completar la prospecció magnètica als extrems nord i oest de l'assentament (que havien quedat fora de l'exploració inicial duta a terme l'any 2017). També es va prospectar amb georadar una superfície ubicada al costat nord del turó, on la prospecció magnètica prèvia semblava indicar bons resultats. Els treballs van ser dirigits per Jordi Principal i Ponce (Museu d'Arqueologia de Catalunya), Àngels Pujol i Camps i Roger Sala i Bartrolí (SOT Prospecció Arqueològica).

El Clascar (Malla). Campaña d'excavació. Durant la primera quinzena del mes de desembre es va dur a terme una intervenció d'excavació arqueològica al Clascar. Els treballs perseguien dos grans objectius: el primer, mirar de definir amb més precisió la seqüència cronològica de l'assentament, tot caracteritzant l'ocupació en les seves diferents fases, i, el segon, mirar de caracteritzar i datar una gran rasa que travessa en direcció nord-sud la zona oriental de l'assentament i que havia estat identificada durant la prospecció geofísica efectuada l'any 2017. A l'espera de concloure els estudis pertinents, es pot apuntar, a grans trets, la definició de fins a quatre fases d'ocupació, que abastarien des de la primera edat del ferro fins a l'època romana tardorepublicana, i els materials més recents localitzats són sigil·lades itàliques, datables de principis de l'últim quart del s. I ANE. Pel que fa a la gran rasa, tot i que s'ha explorat només de manera molt puntual, a la zona intervinguda s'ha pogut comprovar com presenta el fons pla, una amplada mínima de 2,5 m i una profunditat màxima conservada de 130 cm, i està excavada al substrat geològic rocós. Fins al moment desconeixem la funcionalitat de l'estructura. Els materials arqueològics recuperats al seu interior (un fragment de ceràmica àtica de figures roges) permeten datar el seu abandó com a mínim en una data posterior als s. V-IV ANE. Els treballs van ser coordinats per Jordi Principal i Ponce (Museu d'Arqueologia de Catalunya) i dirigits per Àngels Pujol i Camps.

L'Esquerda. Punts estratègics sobre el Ter des de la protohistòria fins a l'edat mitjana (CLT009/18/0011). En el marc d'aquest projecte, promogut per la Fundació l'Esquerda – Museu Arqueològic de l'Esquerda, s'han dut a terme fins a quatre campanyes d'excavació, una al jaciment de l'Esquerda (les Masies de Roda) i les altres, de format més reduït, en tres punts a l'entorn de l'assentament, indrets que li devien aportar una funció de suport en el control visual i estratègic del territori durant el període medieval. La investigadora principal del projecte és Imma Ollich i Castanyer. Els treballs han estat coordinats des del Museu Arqueològic de l'Esquerda per Imma Ollich, Montserrat de Rocafiguera i Espona, Maria Ocaña i Subirana i Albert Pratdesaba i Sala. Els resultats assolits en les diverses intervencions han estat els que es detallen tot seguit.

L'Esquerda (les Masies de Roda). La intervenció de 2019 ha estat la 43a campanya d'excavacions arqueològiques al jaciment de l'Esquerda i s'ha dut a terme en dues fases. La primera, executada entre els mesos de juny i juliol, ha estat vinculada a l'assignatura de Pràctiques I i II del Grau d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona; i la segona, durant l'última quinzena del mes d'agost, ha comptat amb la participació d'estudiants procedents de diverses universitats catalanes. La intervenció a l'àrea ibèrica ha consistit en la continuació de l'excavació dels nivells situats per sota de la casa de l'ibèric ple identificada com a «casa 4» i a l'espai entre la muralla ibèrica i la medieval. Els treballs han permès recopilar informació nova sobre el sistema constructiu de les primeres fases del jaciment (s. VII-VI ANE); aprofundir en el coneixement de l'urbanisme de la ciutat en el període ibèric ple (s. V-III ANE), i definir amb major precisió l'extensió de la fortalesa en aquesta fase. Pel que fa al sector medieval, s'ha continuat treballant a l'exterior de la muralla i s'ha pogut definir la zona del camí fortificat que dona accés a la poterna i posar de manifest la seva complexitat poliorcètica. Treballs dirigits per Imma Ollich i Castanyer, Montserrat de Rocafiguera i Espona, Albert Pratdesaba i Sala, Esther Travé i Allepuz, Àngels Pujol i Camps i Jordi M. Gibert i Teixidor.

Castell de Cabrera (l'Esquirol). Durant el mes d'abril del 2019 s'ha dut a terme una primera campanya d'avaluació del castell de Cabrera d'una setmana de durada. Els treballs han permès delimitar les restes d'una torre circular d'època medieval, construïda amb pedra lligada amb morter de calç, que ja havia estat excavada en una intervenció no reglada de la dècada de 1960. També es va netejar i documentar una part d'un mur perimetral, que devia tancar la plataforma on es troba el castell en el seu extrem nord, per controlar l'accés que molt probablement en el seu moment d'ús es devia trobar en aquell indret. S'ha explorat també una cisterna excavada a la roca i coberta amb una volta feta amb pedra lligada amb morter de calç que podria ser coetània al castell. Finalment es van poder documentar diversos forats de pal alineats i de cronologia indeterminada, que semblen dibuixar el suport per a una palissada de fusta que devia delimitar la plataforma escarpada on s'assentava el castell. Les restes estan força malmeses, tant pel palmari pas del temps com, probablement, pels terratrèmols del s. XV i la posterior espoliació de pedra per a aixecar el santuari de Cabrera, que encara avui es conserva en ús a les proximitats dels punts explorats. Treballs dirigits per Albert Pratdesaba i Sala, Àngels Pujol i Camps i Imma Ollich i Castanyer.

Castell de Savellana (les Masies de Roda). Durant l'any 2019 es va dur a terme una única intervenció de desbrossament de la zona sota control arqueològic. Els treballs van permetre observar les primeres restes del castell: diversos trams del mur perimetral de la fortalesa, alguns forats de pal i un mur de planta circular que semblava correspondre a una torre. També es van observar alguns forats dispersos per tota la superfície del jaciment, probablement ocasionats per intervencions clandestines. Els treballs d'excavació, inicialment previstos per al mes de desembre, van ser ajornats fins al mes de gener de 2020. Treballs dirigits per Albert Pratdesaba i Sala, Àngels Pujol i Camps i Imma Ollich i Castanyer.

Roca del Purpiol (Tavèrnoles). Durant el mes de novembre es va dur a terme la primera intervenció reglada al jaciment. Es tracta d'un indret conegut d'antic format per dos grans blocs de pedra separats per un espai d'uns 2,5 m d'amplada. Durant la intervenció es va obrir un sondeig entre els dos blocs (al costat nord de l'espai) que va permetre localitzar un mur perpendicular d'un metre d'amplada associat a materials ceràmics d'època medieval. La manca d'excavació en extensió no ha permès comprovar si existeixen altres estructures associades, però un mur paral·lel a l'identificat, ubicat uns metres més a migdia, podria dibuixar un espai clos i protegit entre els dos blocs de pedra. La presència de diversos encaixos oberts en els grans blocs i just damunt d'aquest espai permet considerar que la zona potser era coberta. A la part superior dels blocs s'han observat també altres retalls, encaixos i fins i tot les restes d'un altre mur. Tots els elements localitzats han estat documentats amb precisió mitjançant una fotogrametria, amb l'objectiu de poder realitzar-ne posteriorment el seu estudi complet. Uns metres cap al sud-oest del grup d'estructures que acabem de descriure es van localitzar les restes d'un mur que no van ser delimitades amb precisió, però, atenent a la seva ubicació, podria ser que fos una estructura de tancament del conjunt. Aquest extrem s'haurà de verificar en futures intervencions. Treballs dirigits per Albert Pratdesaba i Sala, Àngels Pujol i Camps i Imma Ollich i Castanyer.

Aprofundiment en el coneixement de la xarxa viària romana a Catalunya. Les vies romanes del Perelló, Lluçanès i Selvanera (CLT009/18/0051). Segons ens han transmès els seus responsables, el projecte, promogut per l'Institut d'Estudis Catalans, persegueix assolir una primera aproximació general a les diferents característiques de la xarxa viària romana a Catalunya a partir de l'estudi i la prospecció arqueològica de tres trams viaris, un dels quals, el del Permanyer (Sant Bartomeu del Grau), es troba a la nostra comarca. Per a dur a terme l'estudi es va escollir l'extrem nord-oriental de la península Ibèrica, ja que reuneix unes condicions arqueològiques úniques gràcies principalment al fet d'acollir l'ocupació i ordenació romana primerenca d'aquest territori. El projecte pretén comparar característiques i traçats de vies romanes amb diferents particularitats. A part de la intervenció al Permanyer, s'estudiarà també un tram de la Via Augusta situat al Perelló (el Baix Ebre), que servirà per a documentar la morfologia constructiva d'un gran eix viari de cronologia altimperial, i un tram viari secundari a les rodalies de la ciutat romana de Iesso (Guissona, la Segarra), també d'època altimperial, que permetria obtenir una visió més completa del conjunt. L'investigador principal del projecte és Pau de Soto i Cañamares (IEC).

Via romana del Permanyer (Sant Bartomeu del Grau). Durant l'any 2019 es va dur a terme un primer estudi del territori on es troba la via romana del Permanyer i es van realitzar un seguit de prospeccions al voltant dels trams documentats i excavats anteriorment. Es va escollir aquest punt perquè probablement és un dels primers trams documentats arqueològicament de tota la Península. Els resultats de les prospeccions han permès revisar possibles trams dels traçats de vies que havien sigut objecte d'intervencions en el passat i en els quals es van poder

recollir alguns fragments de ceràmica romana. Treballs dirigits per Pau de Soto i Cañamares i Ada Cotés i Vicente.

Puig Ciutat, descripció i anàlisi d'una destrucció i el seu context en el món romà tardorepublicà (CLT009/18/0089). En el marc d'aquest projecte, promogut per l'associació GIRA (Grup Independent de Recerca en Arqueologia), es pretén aprofundir en el coneixement de l'última fase d'ocupació de l'assentament de Puig Ciutat (Oristà), caracteritzada per la seva destrucció violenta durant la guerra civil entre Juli Cèsar i els partidaris de Gneu Pompeu. A part del jaciment pròpiament dit, en el projecte actual s'ha volgut ampliar el coneixement del context territorial de l'assentament, mitjançant l'avaluació de la xarxa viària del seu entorn. Tenint en compte aquests objectius, durant l'estiu de 2019 es va dur a terme una prospecció geofísica a Puig Ciutat i una intervenció arqueològica de neteja i delimitació d'un tram de via ja conegut però no datat, ubicat a la zona de Puig Major (Perafita).

Puig Ciutat (Oristà). La intervenció va consistir en el desbrossament i la prospecció geofísica (magnètica) de la zona boscosa que es troba a l'extrem occidental de l'assentament. Els treballs van permetre localitzar diverses alteracions en el subsol, algunes de les quals sembla que corresponen a edificis, mentre que d'altres podrien ser retalls de diversa naturalesa. Entre aquests últims en destaca un de grans dimensions: 25 m de llargada per 1,7-2,2 m d'amplada, que atenent a aquestes característiques podria tractar-se d'una cisterna. Amb tot, caldrà esperar a verificar la hipòtesi en excavacions futures. Treballs dirigits per Roger Sala i Bartolí (SOT Prospecció Arqueològica).

Puig Major (Perafita). La intervenció va consistir en el desbrossament, la neteja superficial i la documentació planimètrica d'un tram de la via coneguda com a via de Puig Major. En el tram explorat es va poder comprovar com es preserven dos traçats de camins paral·lels que, tot seguint un mateix itinerari, podrien respondre a una lleugera modificació de la trajectòria de la via ocorreguda amb el pas del temps. Els treballs no van aconseguir descobrir cap element que permeti datar l'estructura, ni, en conseqüència, verificar la seva relació amb la xarxa viària coetània a Puig Ciutat. Però caldrà esperar a la finalització de l'estudi del conjunt per a poder comprovar o descartar la hipòtesi de sortida. Treballs realitzats per Eduard Ble i Gimeno, Àngels Pujol i Camps, Pedro Rodríguez i Simón, Roger Sala i Bartolí i Robert Tamba (Associació GIRA).

Paisatges culturals de l'Alt Congost. Recerca arqueològica, transferència de coneixement i proposta de socialització dels resultats (CLT009/18/0096). En el marc d'aquest projecte, promogut per l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, s'ha dut a terme una intervenció arqueològica al Pla de Sant Julià de Sant Martí de Centelles. La intervenció ha comptat també amb el suport de l'Ajuntament de Sant Martí de Centelles. L'investigador principal del projecte és Arnau Garcia i Molsosa.

Pla de Sant Julià (Sant Martí de Centelles). Els treballs, duts a terme entre els dies 10 i 30 de juliol de 2019, han donat continuïtat a les campanyes d'excavació dels mesos de març i juliol de 2017. En aquestes últimes s'havia localitzat una església canònicament orientada d'est a oest, formada per una nau rectangular d'aproximadament 8,31 m de llargada per 5,33 m d'amplada rematada per un absis quadrangular de 3,36 m de llargada i 3,41m d'amplada. La campanya de 2019 tingué com a principal objectiu exhaurir la seqüència estratigràfica sedimentada a l'interior del temple i avançar en el coneixement arqueològic del seu entorn mitjançant l'excavació de tres sondejos en espais contigus als murs de l'edifici. Pel que fa als resultats d'aquesta intervenció, s'han identificat diverses estructures arquitectòniques a l'interior de la nau (vinculades al desenvolupament de la litúrgia) així com diversos sepulcres a l'exterior de la capçalera del temple. Treballs dirigits per Judit Ciurana i Prast (ICAC).

Els orígens del Bisaura: el Conjunt Monumental del Castell de Besora (Santa Maria de Besora) (CLT009/18/0004). En el marc d'aquest projecte, promogut per la Fundació Privada Conjunt Monumental del Castell de Besora, s'ha dut a terme una intervenció de restauració del conjunt monumental. Els treballs compten amb la participació de l'empresa Àtics, SL. L'investigador principal del projecte és Francesc Busquets i Costa.

Conjunt Monumental del Castell de Besora (Santa Maria de Besora). La intervenció arqueològica ha tingut lloc en l'àrea que es troba situada entre les restes del castell i l'entorn de l'església, a la zona del penya-segat sud-est, on s'havia d'emplaçar el tancament meridional del Conjunt Monumental del Castell de Besora. Durant la campanya de 2019 es van dur a terme quatre tasques diferenciades: la primera, de neteja i excavació dels nivells superficials a l'entorn del penya-segat sud-est; la segona, de documentació arqueològica de les unitats estratigràfiques localitzades: nivells superficials i estructures relacionades amb la fortificació: fragments del mur-muralla sud-est, una possible claveguera de desguàs de les aigües de pluja i una estructura de planta quadrangular (de la qual a hores d'ara desconexim la cronologia i la seva funcionalitat); la tercera, de documentació topogràfica de tot l'àmbit on s'ha actuat, i la quarta i darrera, en la qual s'han col·locat tanques de fusta al caire del penya-segat en tota la zona treballada. Treballs dirigits per Francesc Busquets i Costa i Marta Fàbregas i Espadaler (Àtics, SL).

Intervencions preventives

Són aquelles intervencions planificades que tenen lloc en el marc d'actuació dels projectes urbanístics, immobiliaris o de rehabilitació d'edificis. Es realitzen prèviament o en paral·lel a l'execució de les obres i són finançades pels diversos promotors, ja siguin públics o privats. També s'inclouen en aquest grup aquelles actuacions executades en jaciments arqueològics, majoritàriament impulsades pels equips que hi treballen habitualment i destinades principalment a restaurar,

consolidar i posar en valor els béns patrimonials. Aquestes intervencions acostumen a ser finançades per ens públics, majoritàriament la Diputació de Barcelona, els consistoris municipals i, en un cas, per la Diputació de Girona.

Mas Vinyoles (Centelles). El mas Vinyoles és un element patrimonial amb categoria de Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) amb activitat de turisme rural. La intervenció arqueològica realitzada s'ha centrat en els treballs d'arqueologia vertical que han estructurat un treball descriptiu i un recull historicoevolutiu del mas. Treballs dirigits per Antònia Diaz-Carvajal (InSitu SCP).

Església de Sant Martí del Brull (el Brull). Durant la reparació d'un servei d'aigua corrent a la part posterior de l'església de Sant Martí del Brull, van aparèixer un seguit de restes antròpiques que semblava que podien pertànyer a l'antic cementiri de la població. El control preventiu de la part restant de l'excavació i l'ampliació de la rasa on havien aparegut les restes va permetre determinar que no hi havia cap relació entre els diferents fragments d'ossos humans, que es trobaven en un rebliment sedimentològic poc dens i amb una alta presència de materials diversos i fragmentats de cronologia recent. Aquest fet va portar a suposar que es tractava d'un indret d'exploració agrícola domèstica on s'havien abocat els fragments antròpics descontextualitzats. Treballs dirigits per Pau Alberch i Calm (Arqueòlegs.cat SL).

Església de Sant Martí Sescorts (l'Esquirol). La intervenció va ser motivada per la voluntat de l'Ajuntament de l'Esquirol de conèixer millor el temple, i va comptar amb el suport del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. La intervenció va consistir en la prospecció georadar tant a l'interior com a l'exterior immediat del temple. Pel que fa a l'interior, les anomalies documentades apunten a la conservació d'una estratigrafia complexa que devia incloure la pavimentació més recent; estructures relacionades amb l'edificació actual (alguns dels elements detectats al transsepte i prop de l'altar podrien ser vasos funeraris), i, finalment, una àrea diferenciada a la meitat oest de la nau que podria correspondre a les restes d'una edificació precedent. A l'exterior, i davant la façana de l'església, es van detectar també diverses anomalies que podrien correspondre a enterraments o bé a elements constructius isolats. Destaca en aquest punt la localització d'unes restes constructives de certa entitat ubicades a uns 80 cm de profunditat, que semblen mantenir una coherència geomètrica amb les restes constructives detectades a l'interior del temple, i que per tant podrien ser també indicatives de la presència de restes d'una edificació anterior a l'església actual. Treballs dirigits per Roger Sala i Bartolí (SOT Prospecció Arqueològica).

Variant de la nova connexió entre les carreteres C-153 i BV-5207 (l'Esquirol). Amb motiu de la construcció del nou vial s'ha portat a terme una intervenció arqueològica de control dels moviments i rebaixos de terres. Aquesta actuació ha permès documentar la seqüència estratigràfica del terreny, conformat per un nivell de sedimentació natural i caracteritzat, en la seva major part, per l'aflorament del

substrat geològic. Aquests estrats no han aportat cap resta ni vestigis arqueològics. Amb tot, vers el torrent de la Parra, i just a tocar del voral de la carretera, s'han localitzat dos marges de pedra seca que conformaven unes feixes, vinculades a l'activitat agropecuària del terreny. Aquestes estructures, per la seva tipologia constructiva i l'alt grau d'alteració que presenten de la fàbrica original, deuen datar de finals del segle XIX. El fet que es localitzin entorn de les restes de l'antic mas de Can Corema, fa versemblant considerar que els orígens de l'explotació d'aquestes terres estiguessin associats a la seva ocupació. Treballs dirigits per Isidre Pastor i Batalla.

Sant Fruitós de Quadres (Gurb). La intervenció a l'església de Sant Fruitós de Quadres o del Grau ha estat motivada per la necessitat de fer el seguiment arqueològic del desmuntatge de la coberta del temple. Aquesta operació forma part de les obres recollides al projecte «Intervencions de rehabilitació a l'església de Sant Fruitós de Quadres», redactat per l'arquitecte Roger Guitart i promogut per l'Ajuntament de Gurb per tal d'executar l'ajut concedit per la Diputació de Barcelona en el marc del Programa Complementari de Reforma i Millora d'Equipaments Locals.² Es va realitzar el desmuntatge manual de la coberta existent de teula per la necessitat de reparar i reforçar l'extradós de les seves voltes i rehabilitar la impermeabilització de l'edifici. La intervenció va consistir en el control arqueològic del desmuntatge de la coberta i l'aixecament planimètric i fotogràfic de les voltes. S'ha pogut documentar que les voltes de la nau, la del cos avançat del presbiteri i consegüentment també la teulada i el ràfec perimetral de l'edifici van ser construïts entre finals del segle XVII i mitjans del segle XIX, tret de la volta de l'absis que és de factura romànica. En el moment de construcció de la coberta van regularitzar les cotes de l'extradós de les voltes mitjançant una capa de sorra. D'aquesta manera van poder construir la teulada de forma regular i també el ràfec a la mateixa cota, tant sobre la volta romànica de l'absis com sobre el cos avançat del presbiteri. El campanar de l'església com a mínim fins al 1907 era una espadanya amb dos ulls, tal com queda documentat per una fotografia amb aquesta data i per la intervenció realitzada, on vam poder corroborar l'existència de la base del primer campanar d'espadanya diferent de l'actual. Treballs dirigits per Eduard Píriz i González (Diputació de Barcelona).

Variant sud-oest de Roda de Ter (pK 4+100 carretera C-153 al pK 2+100 carretera BV-5222). Tram: Gurb - les Masies de Roda (Gurb i les Masies de Roda). Es va realitzar una prospecció arqueològica superficial motivada per la redacció de l'«Estudi d'impacte ambiental i millora general. Variant sud-oest de Roda de Ter, del punt quilomètric 4+100 de la carretera C-153 al punt quilomètric 2+100 de la carretera BV-5222. Tram: Gurb - Les Masies de Roda», per encàrrec d'Infraestructures.cat. L'objectiu principal de la intervenció era aportar nova

2. Aquest projecte desenvolupa les fases 1 i 2 de l'«Estudi previ del projecte de l'església de Sant Fruitós per a l'Ajuntament de Gurb», redactat el desembre de 2016 pel mateix arquitecte i per encàrrec del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.

informació arqueològica i històrica de l'indret per tal de confeccionar una valoració per a la redacció del projecte constructiu, que esdevingui exhaustiva i seriosa, sobre les possibles restes que s'identifiquin durant la prospecció. S'han prospectat les zones afectades pel nou projecte i el seu entorn immediat delimitant vuit àrees de prospecció. Aquest treball va estar realitzat per l'equip d'arqueòlegs que examinaren els diferents camps i el seu entorn immediat, que a partir del projecte constructiu es veuran afectats de forma directa. Durant la prospecció es van documentar dues construccions rellevants no catalogades. Es tracta de dues edificacions relacionades amb l'activitat fabril desenvolupada a la conca del riu Ter i, subsidiàriament en aquest cas, del Gurri. Treballs dirigits per Francesc Busquets i Costa (Àtics SL).

Puig Ciutat (Oristà). Campanya d'estiu. Durant la segona quinzena del mes de juliol de 2019 es va dur a terme una nova campanya d'excavació al jaciment, realitzada gràcies al conveni amb la Universitat d'Edimburg.³ Per a dur a terme els treballs es va comptar amb la participació de nou estudiants de la universitat escocesa, que es van centrar en l'excavació de l'àmbit de majors dimensions de l'edifici 3, corresponent a la fase final de l'assentament. L'edifici, que es troba en excavació des de l'any 2017, va patir un incendi parcial durant l'enfrontament bèl·lic que va posar fi a la vida de l'assentament, i que es relaciona amb la guerra civil que va enfrontar les tropes de Juli Cèsar amb els partidaris de Gneu Pompeu a mitjan s. I ANE. En la intervenció d'enguany es van recuperar nous materials de la vida quotidiana de l'assentament (diverses olles de ceràmica a mà, una safata i un bol nansat de ceràmica de vernís negre de Cales, etc.), així com diverses peces d'armament (una punta de projectil de catapulta i diversos projectils de fonsa fets amb plom). Entre el conjunt destaca, però, la troballa de les primeres restes humanes en connexió anatòmica localitzades en un nivell d'enderroc clarament contextualitzat. L'individu es trobava sencer, amb l'excepció de la cama dreta, que es trobava fragmentada a la part superior del fèmur, i la part restant no s'ha pogut localitzar. L'estudi antropològic preliminar, a càrrec de l'antropòleg Ot Ordeig, ha permès comprovar que es devia tractar d'una persona d'uns 40 anys. L'estat de degradació dels ossos en general i de la pelvis en particular no ha permès determinar el sexe de l'individu amb certesa. No s'han localitzat fractures o lesions causades *peri mortem* que haguessin pogut ser produïdes durant l'enfrontament, i encara menys que haguessin pogut ser responsables de la seva mort. Treballs dirigits per Eduard Ble i Gimeno, Angels Pujol i Camps i Robert Tamba.

Puig Ciutat (Oristà). Campanya de tardor. Durant els mesos de setembre i octubre es va dur a terme una nova campanya d'excavació al jaciment, realitzada gràcies al «Programa complementari de reforma i millora d'equipaments locals», finançat per la Diputació de Barcelona. Els treballs en aquesta ocasió es van centrar

3. La campanya es va plantejar com un curs de formació teoricopràctic per als estudiants d'arqueologia, que realitzaren una aportació econòmica per a assumir part de les despeses. Es va comptar també amb el suport administratiu i econòmic de l'Ajuntament d'Oristà i del Consorci del Lluçanès. La direcció dels treballs va ser finançada pel Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.

a l'edifici 4, una construcció de mitjan s. I ANE i de grans dimensions detectada per la prospecció geofísica, de la qual s'havia excavat únicament un dels àmbits entre els anys 2011 i 2013 (àmbit 4). La intervenció de 2019 pretenia delimitar l'edifici al nivell dels coronaments de mur per tal de conèixer la planta de l'estructura, i tot seguit continuar excavant les estances més properes a l'àmbit 4 en profunditat. Els treballs van permetre definir diversos àmbits del conjunt, entre els quals destaca un espai de grans dimensions (14,7 x 4,3m de costat) ubicat al sud de l'estructura ja coneguda, i que presenta la peculiaritat de trobar-se obert cap al carrer que discorre per ponent. Sembla que devia presentar com a única separació respecte a l'espai de circulació una alineació de pilars que devien sostenir la coberta. De l'àmbit únicament es va excavar l'extrem nord, on es van localitzar fins a set àmfores completament aixafades, diversos projectils de fona i nombrosos carbons, probablement corresponents a restes d'una porta i a un probable envà de fusta (*opus craticium*), que devia compartimentar l'espai i que es va trobar caigut damunt el terra de l'estança. Un cop finalitzada l'excavació de les restes, la part excavada es va museïtzar de manera provisional per tal d'incorporar-la al recorregut de la visita al Parc Arqueològic. Treballs dirigits per Àngels Pujol i Camps i Robert Tamba.

Castell de Rupit (Rupit i Pruit). Les restes del castell de Rupit es troben en una elevació d'uns 30 m per damunt del poble homònim, que va créixer al seu entorn. Es té notícia del castell des de l'any 959, però no se'n coneixien gaires dades perquè en quedaven pocs vestigis a la vista. És per aquest motiu que l'any 2018 l'Ajuntament de Rupit i Pruit va sol·licitar un ajut a la Diputació de Barcelona per tal de conèixer la seva materialitat i evolució històrica, constructiva i funcional. Aquest coneixement, a més, era imprescindible per tal d'identificar, valorar i programar les actuacions òptimes per a posar el castell en valor i poder-ne garantir el seu bon ús i conservació, unes operacions plantejades pel consistori de cara al futur. D'acord amb aquells objectius, durant l'any 2019 el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació va coordinar la recerca historicoarqueològica del castell.⁴ D'una banda, se'n va efectuar l'estudi historicodocumental i, d'una altra, l'obertura d'una sèrie de cales arqueològiques en diferents punts de la penya. El castell va ser domini dels vescomtes de Cardona fins a principis del segle XIV, quan va passar a mans dels comtes de Pallars, que el van vendre a Gilabert de Cruïlles el 1369, els descendents del qual es convertiren en marquesos de Rupit el 1681 per concessió del títol del rei Carles II. No es tenen notícies de l'enrunament i la desaparició gairebé total del castell ni del seu abandonament. Tot i així, es podria suposar que es va produir progressivament durant l'època moderna, amb un procés invers al creixement de la vila de Rupit entre els segles XVI i XVII. El 22 d'abril de 1949, en virtut del decret de protecció dels castells espanyols, va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). Respecte als treballs arqueològics, es van realitzar quatre sondejos. Dos es van fer a l'interior del recinte del castell, amb l'objectiu de poder documentar la magnitud real de les restes d'algunes estructures conservades i també de valorar la potència arqueològica dels seus àmbits interiors.

4. Els treballs van ser finançats pel Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona conjuntament amb l'Ajuntament de Rupit i Pruit.

Amb el tercer sondeig es va voler comprovar l'existència d'alguna estructura que pogués estar ubicada en una plataforma situada en una cota inferior. Finalment, el quart sondeig tenia la intenció de delimitar el mur i l'espai que avui facilita l'accés a l'interior del castell, per a poder establir la seva potència arqueològica. El material recuperat de l'excavació situa l'abandonament del castell entre mitjans del segle XVI i principis del segle XVII. Un cop delimitades les estructures es va procedir a realitzar l'aixecament de plànols, amb la topografia de les estructures localitzades i una planimetria amb alineacions. Per a completar la documentació es va fer un aixecament fotogramètric en planta dels sondejos excavats i els alçats dels murs recuperats. Treballs dirigits per Eduard Píriz i González (Diputació de Barcelona).

Les Vinyes Grosses (Sant Agustí de Lluçanès). Durant el mes de gener es va dur a terme una intervenció arqueològica en aquest mas amb motiu de les obres que preveïen convertir un dels edificis del conjunt, l'antic corral, en habitatge. Els treballs van consistir en la realització de l'estudi històric, arquitectònic i arqueològic de tot l'edifici (estudi de paraments). El primer document localitzat on apareixen referències dels Vinyes data del 1499. El coneixement sobre l'arquitectura de la masia en aquesta primera fase (fase 1) és força minso, però considerem que es devia tractar d'un edifici de menors dimensions que l'actual i probablement de planta quadrada. A principis del s. XVII (c. 1613) (fase 2) el mas va passar per una època d'esplendor, quan es va impulsar una transformació integral de l'habitatge que el va convertir en un edifici de planta rectangular i de composició molt regular. Una configuració que, amb modificacions no gaire agressives, ha arribat fins als nostres dies. Una centúria després la família Vinyes va entrar en una etapa de crisi que la portà a emetre nombrosos censals i vendes a carta de gràcia, fet que va fer que s'endeutés d'una manera molt notable (fase 3). Malgrat tot, al final d'aquesta fase (mitjan s. XVIII) encara es van impulsar unes petites obres de millora de l'edifici. Ni les despeses d'aquestes obres ni l'acumulació de deutes no van poder ser afrontats per la família, fet que la va conduir a la venda de tot el seu patrimoni a la família del Vilar de Sant Boi. Sota la propietat dels Vilar (fase 5) no sembla que la casa fos sotmesa a gaires reformes: es documenta només la millora del femer, una cabanya i un corral; i s'intueix, en l'estudi arquitectònic, la remodelació intensiva de la façana est de l'habitatge, potser a causa del seu enderroc parcial. Aquesta remodelació li va donar pràcticament l'aspecte actual, comptant amb l'obertura de nombroses finestres delimitades amb brancals de maó. Finalment (fase 6), cal citar les últimes reformes a les quals s'ha vist sotmesa la casa, principalment en forma de compartimentacions del pis superior de la masia i de millores tant a l'antic corral, reconvertit ara en sala d'esbarjo, com al femer, també destinat ara a prestar servei a l'ús actual del mas com a equipament d'allotjament rural. Treballs dirigits per Àngels Pujol i Camps.

Molí del Mas Bracons (Sant Pere de Torelló). La intervenció arqueològica al Molí de Bracons ens ha permès documentar l'existència d'un molí fariner molt bàsic, en el qual hi devia haver una construcció per a encabir el mecanisme en la part inferior, i la sala de moles a la part superior, i podria ser que hi hagués hagut

també una planta superior que podria haver estat utilitzada com a magatzem. La planta inferior devia rebre l'aigua per la zona nord des d'una sèquia connectada a la bassa, o potser en un origen des del mateix torrent. Malauradament les restes d'aquest primer canal van quedar anul·lades amb la construcció del cos afegit més tard, i on es conserven encara les restes del carcabà usat com a generador d'energia. Per les dades històriques de les quals disposem sabem que el molí existia al segle XVIII, però no sabem si pot ser anterior. Sigui com sigui, al cap d'unes dècades es deixà d'utilitzar per a construir un nou cos arquitectònic amb un nou mecanisme, a la primera meitat del segle XIX. La manca de material arqueològic en el moment d'excavar el carcabà i el canal ha impedit que es pogués establir una cronologia dels fets. Treballs dirigits per Anna Bordas i Tissier (Àtics SL).

Consolidació del Conjunt Monumental del Castell de Besora. Església de Santa Maria, atri i necròpolis de Santa Maria de Besora (Santa Maria de Besora). La intervenció ha consistit en el control i l'excavació arqueològica derivada de totes les actuacions previstes en el projecte de «Restauració de l'absis i l'atri de l'església de Santa Maria. Conjunt monumental del Castell de Besora». Les obres derivades d'aquest projecte han comportat que s'hagi actuat arqueològicament en les zones següents: *a)* Finalització de l'excavació a l'interior de l'absis de la nau central de l'església; *b)* Finalització de l'excavació a l'interior de l'atri (exhumació de dos enterraments sota unes escales); *c)* Control arqueològic de la neteja i recuperació de tota la part exterior i teulada (de lloses) de l'absis de Santa Maria, i *d)* Continuació de l'excavació de la zona de la necròpolis que hi ha al voltant de l'església (banda sud). En aquesta intervenció ha aparegut una peça excepcional: un calze de plata, de tradició gòtica, amb algunes parts banyades en or i petites peces decorades en pasta de vidre. Es va trobar sobre el braç esquerre d'un individu enterrat i embolcallat amb un drap de lli i dins d'una possible caixeta de fusta (desapareguda, però amb els claus de ferro conservats). Treballs dirigits per Francesc Busquets i Costa i Marta Fàbregas i Espadaler (Àtics SL).

Mas Busoms (Sora). Els treballs al mas Busoms van ser motivats per les obres de reforma del conjunt i s'han dut a terme en dues fases. La primera, executada durant el mes de gener, va consistir en l'estudi històric i de paraments de l'habitatge, completat amb l'obertura de dos sondejos parietals en els punts on el projecte arquitectònic preveia un major grau d'afectació sobre les restes. En la segona fase, efectuada durant els mesos d'estiu i en paral·lel a la realització de les obres, va consistir en el control dels moviments de terra, molt puntuals, efectuats a la planta baixa de l'edifici principal. El mas Busoms apareix per primera vegada a la documentació l'any 1239, arran d'un plet que tingueren els homes del Pi (contrada a la qual pertanyia el mas Busoms), que es deien súbdits de la Cambreria de Sant Joan, contra els frares hospitalers, nous senyors de Duocastella. En els treballs arqueològics no es va poder identificar cap element corresponent a aquesta fase medieval, ja que les restes visibles actualment semblen situar-se ja en època moderna. L'estudi arquitectònic ha permès distingir fins a 5 fases diferenciades en la construcció d'aquesta masia, que s'estenen des d'un moment imprecís d'època moderna (c. s. XVI) fins a finals del s. XX. Fase 1: cos de planta

quasi quadrada dividida en dos àmbits i proveïda de planta baixa i un hipotètic pis superior o golfes (estimat a partir de l'alçada de l'edifici); fase 2 (s. XVII-XVIII): es degué recreïxer un nivell l'edifici mantenint la mateixa planta; fase 3 (datació imprecisa, c. s. XIX?): es degué construir un annex al costat sud del conjunt, proveït de dues plantes ubicades a una cota lleugerament inferior (uns 50 cm) respecte al nivell del cos principal; fase 4: es degué recreïxer un nou pis damunt l'annex sud, fins a assolir la mateixa alçada que el cos principal (fase 1 + 2); fase 5 (s. XX): es degueren fer modificacions puntuals a l'interior dels espais preexistents. En aquest moment es degué desmuntar també un cos adossat al nord del conjunt (emprat com a vaqueria i paller), el moment de construcció del qual es desconeix, tot i que necessàriament degué ser igual o posterior a la fase 2. Treballs dirigits per Àngels Pujol i Camps.

Camp de les Lloses (Tona). La intervenció ha consistit en l'execució d'un projecte de consolidació d'estructures, finançat per l'Ajuntament de Tona i la Diputació de Barcelona. Els treballs, duts a terme per l'empresa de restauració Gamarra & Garcia, van consistir en la consolidació de les estructures exhumades entre els anys 2013 i 2018, que presentaven problemes de conservació. Treballs dirigits per Montse Duran i Caixal i Imma Mestres i Santacreu.

Carrer del Pont, 5 (Torelló). La intervenció va ser motivada per les obres d'enderroc i reconstrucció de l'edifici, que es troba a poca distància de la plaça Vella de la població, on se situava l'antiga sagrera de la parròquia de Sant Feliu. Els treballs van consistir en l'obertura de 8 sondejos en profunditat fins a localitzar el terreny natural. No es va localitzar cap element o estructura d'interès, motiu pel qual es pot considerar que els resultats de la intervenció van ser negatius des del punt de vista arqueològic. Treballs dirigits per Jordi Guàrdia i Felip i Marta Ramon i Garcia (Arqueòlegs.cat SL).

Carrer Capsavila, 1-3 / Passatge de la Sagrera (Torelló). La remoció de terres efectuada al carrer Capsavila núm. 1-3 de Torelló arran de les obres de construcció d'un edifici d'habitatges va permetre deixar a la llum un seguit d'estructures murals i paviments que deuen correspondre al traçat urbanístic de la població en època moderna, i que es relaciona amb el domicili de la família Xerquies. Les restes definien un total d'onze àmbits diferenciats que deuen correspondre a un mínim de dos conjunts domèstics construïts al llarg del s. XVII amb els seus espais exteriors de treball o circulació adjacents, i un parell de dipòsits datats del s. XIX. En un nivell inferior a aquestes restes van aparèixer les restes antròpiques corresponents a una inhumació procedent de l'antiga sagrera que envoltava l'església de Sant Feliu. Treballs dirigits per Pau Alberch i Calm (Arqueòlegs.cat SL).

Antiga canònica de la catedral de Vic i els seus accessos (claustre) (Vic). Aquesta intervenció afecta dos espais diferenciats del conjunt catedralici de la seu de Vic. Per una banda l'edifici conegut com a Antiga canònica, situat a llevant del claustre inferior i que ja va ser objecte d'una intervenció arqueològica extensiva el 2017. En aquest sector els treballs han consistit en el seguiment arqueològic de

les obres de rehabilitació de l'edifici que porta a terme el Bisbat de Vic dins del programa Episcopus. En aquest punt s'han realitzat una sèrie de rases de serveis que han permès identificar els darrers nivells d'ocupació d'època romànica, així com alguns enterraments anteriors a la construcció de la canònica. Finalment s'ha continuat amb la delimitació del mur d'època romana que es va identificar en 2017 sota la façana nord de l'antiga canònica. En la intervenció de 2019 es van documentar també nivells d'ocupació i algunes estructures muràries molt arrasades vinculades a un moment anterior a la construcció de la canònica a mitjan segle XI. Pel que fa al claustre, la intervenció, finançada per la Diputació de Barcelona, estava vinculada amb l'execució del projecte de construcció d'una rampa d'accés a la canònica i va afectar especialment la meitat oriental de la galeria sud del claustre inferior. En aquest punt es van localitzar estructures vinculades a l'ús d'aquest espai amb posterioritat a la reconstrucció del claustre a principis del segle XIX. Entre aquests elements destaca una tomba feta amb volta de maó dins la qual es van trobar les restes d'un militar, que d'acord amb l'uniforme que portava s'ha interpretat com un brigadier d'enginyers. Paral·lelament s'han dut a terme diversos sondeigs a l'interior del pati del claustre per tal de localitzar els nivells de circulació que històricament ha tingut aquest espai, així com traces de les seves fases antigues. Treballs dirigits per Josep M. Vila i Carabassa.

Capella de Sant Martí Xic (Vic). Aquesta intervenció puntual s'ha de vincular amb els treballs previs a la redacció d'un projecte de rehabilitació d'aquest element que porta a terme l'Ajuntament de Vic a través de la Diputació de Barcelona. Es van dur a terme alguns sondeigs a l'entorn de l'estructura per tal d'analitzar la seva fonamentació i el motiu que ha provocat la inclinació manifesta que presenta l'estructura. Treballs dirigits per Josep M. Vila i Carabassa.

Carrer Cardona, 10-12 (Capella Fonda de la Pietat) (Vic). L'actuació s'emmarca en la intervenció que s'està duent a terme al conjunt de l'illa de la Pietat i, en concret, als treballs a la capella Fonda, situada al carrer Cardona núm. 10-12, per tal de condicionar-la com a espai museològic. L'Ajuntament de Vic va adjudicar les obres a la Constructora d'Aro, en el context de les quals es van fer uns sondejos arqueològics que van derivar en una intervenció arqueològica de tot el subsol de la capella. Els resultats han estat força notables i han permès conèixer millor tant el subsol com l'ús de l'edifici al llarg de la seva vida. S'han individualitzat deu fases o etapes que detallem tot seguit. Fase I: sitges amb materials arqueològics de l'època fundacional de la ciutat d'Auso, d'inicis del segle I. Fase II: retícula de fonamentació relacionable amb sitges datables entorn del segle II; destaca la troballa de fragments d'una làpida de marbre datable en època Flàvia. Fase III: vestigis (sitges) i estructures negatives de finals del segle II o ben entrat el segle III. Fase IV: restes residuals d'ocupació baixmedieval (fornall, pou i vial de palets de riu). Fase V: mitjan segle XVII, contemporània a la construcció de l'església de la Pietat. Fase VI: 1a meitat del segle XVIII, època de la construcció de la capella Fonda. Fase VII: 2a meitat del segle XVIII, necròpoli de la Pietat. Fase VIII: mitjan segle XIX: eliminació de la necròpolis i reconversió en cel·les per a ús de caserna o d'hospital. Fase IX: finals del segle XIX i inicis del se-

gle XX, reforma de l'arquitecte Artigues. Fase X: segona meitat del segle XX, nova pavimentació i canal de calefacció. Paral·lelament a la intervenció arqueològica del subsol també s'ha fet el seguiment de la recuperació de la façana nord del palau dels Montcada, època en què a l'entorn d'aquest no hi havia cap ocupació adjacent. Per aquest motiu no s'ha individualitzat una fase netament medieval. Treballs dirigits per Eduard Sánchez i Campoy (Arqueòlegs.cat SL).

Carrer de la Riera, 19 (Vic). La intervenció va estar motivada per la construcció d'un accés a peu pla que permetés connectar l'ascensor amb la porta d'entrada de l'edifici. Els treballs van permetre documentar un nivell de runa vinculat amb el realçat actual de paviment de l'edifici. No es va recuperar cap element d'interès arqueològic. Treballs dirigits per Àngels Pujol i Camps.

Carrer de les Basses, 5 (Vic). Es va projectar la instal·lació d'un ascensor en les obres de remodelació d'aquesta finca, la qual cosa va comportar l'excavació d'una cala, d'1,74 metres d'est a oest per 1,82 metres de nord a sud i d'una profunditat de 84 cm, que afectava el subsol de l'interior de l'edifici. Tot i que l'afiorament geològic natural d'argiles es va constatar en una profunditat destacable, durant l'excavació dels estrats no es va identificar cap altra estructura arquitectònica ni element material moble que evidenciés una ocupació antròpica anterior a la construcció de l'edifici contemporani a l'excavació d'aquesta cala. Per tant, no han aflorat restes arqueològiques destacables. Treballs dirigits per Pau Alberch i Calm (Arqueòlegs.cat SL).

Carrer Manlleu, 23-25 i Pla de Balenyà, 5-7 (Vic). Les obres que s'han dut a terme als edificis del carrer Manlleu núm. 23-25 i Pla de Balenyà núm. 5-7 han motivat una intervenció arqueològica, ja que els treballs relatius al projecte arquitectònic preveïen rebaixos al subsol (excavació de rases de reforç de fonamentacions dels murs, rebaix generalitzat al subsol i excavació d'un fossat d'ascensor). D'aquesta manera, la intervenció arqueològica ha consistit en el seguiment de tots els moviments de terra. Les restes documentades se situaven al subsol de l'edifici del carrer de Manlleu. A la zona més propera al carrer s'han localitzat les restes d'un paviment de lloses que degué funcionar com a nivell de circulació inicial de l'edifici actual (construït al segle XIX). A la part posterior (a l'oest), al punt on devia connectar amb l'edifici del Pla de Balenyà, s'han documentat les restes d'un mur associat a una estructura anterior a l'edifici actual. El mur localitzat presentava una cara revestida amb morter i es corresponia al tancament d'una canalització, a partir de la qual devia circular aigua. La cronologia de la seva construcció i ús la situaríem en època moderna, per la seva factura constructiva i posició estratigràfica, entre els segles XVI-XVII. Aquesta estructura devia abastir d'aigua les zones de conreu d'hort ubicades en aquesta àrea, que devien funcionar amb les edificacions del raval de Manlleu. Aquest raval es degué definir a partir del segle XIV, a l'entorn del camí ral que arribava al Portal de Manlleu, al nord del recinte emmurallat de Vic. Treballs dirigits per Gemma Caballé i Crivillés.

Carrer Manlleu, 31 (Vic). Els treballs arqueològics realitzats al subsol de l'edifici del carrer Manlleu núm. 31 han consistit en el control de l'excavació d'un fossat d'ascensor a la part posterior respecte del local comercial existent. La intervenció ha permès documentar les restes de les cotes inferiors de dos murs de tancament, que deuen estar associats amb les edificacions del raval de Manlleu, definit a partir del segle XIV a l'entorn del camí ral que arribava al Portal de Manlleu, al costat nord de la muralla. A partir de la factura constructiva dels murs, la cronologia de la seva construcció sembla de vers els segles XIII-XIV. Es desconeix fins quan haurien estat en ús els murs i les edificacions associades a ells. En aquest sentit, la construcció de l'edifici actual (a finals del segle XIX) degué suposar un rebaix generalitzat de tot l'espai, que devia afectar els nivells vinculats amb l'ús de les edificacions anteriors, i degué comportar també el seu desmuntatge. Treballs dirigits per Gemma Caballé i Crivillés.

Casa Parrella (carrer Dues Soles, 8) (Vic). La intervenció es va dur a terme en el marc de la rehabilitació interior de l'edifici, que afectava tant la planta baixa com les plantes superiors. En concret, la intervenció arqueològica es va executar a causa de la incorporació d'un ascensor. Els treballs arqueològics van documentar que la zona escollida per a la ubicació del pou d'ascensor havia estat alterada per les diverses reformes de l'edifici durant els darrers cent anys. L'estructura més antiga documentada va ser la fossa sèptica feta de maons i coberta amb volta, amb totes les canalitzacions que hi desembocaven i que deu ser de principis de segle XX. Posteriorment, entorn a la dècada de 1950, aquesta fossa es va amortitzar i les sortides d'aigües brutes es van connectar al clavegueram de la ciutat. Les reformes més recents van trencar parcialment la volta per poder dotar d'un nou paviment la zona afectada. Per tant, els resultats arqueològics es poden considerar negatius. Treballs dirigits per Albert Pratdesaba i Sala.

Convent de Santa Teresa (rambla dels Montcada, 32-34) (Vic). L'execució d'un projecte de rehabilitació en aquest indret ha motivat una intervenció arqueològica que ha documentat restes d'època moderna i una plataforma de roca natural puntualment retallada. Treballs dirigits per Antònia Diaz-Carvajal (InSitu SCP).

Escrivania de la catedral de Sant Pere (Vic). Durant el mes de juliol es va dur a terme una intervenció arqueològica a l'edifici situat entre la cruïlla del carrer del Cloquer amb el carrer dels Dolors i el campanar romànic de la catedral de Sant Pere de Vic. La intervenció vingué motivada per l'execució del «Proyecto técnico de las obras de restauración de la catedral de Sant Pere de Vic con motivo del programa Episcopus (2015-2018), promovidas por el obispado de Vic en convenio con el Ministerio de Fomento». Els treballs van consistir en la realització de 33 sondeigs a les parets amb l'objectiu d'establir les relacions físiques entre els murs i les obertures actuals i poder així determinar l'evolució històrica de l'edifici. Es van excavar també 5 sondeigs al subsol per tal de determinar l'existència o no de restes arqueològiques. Paral·lelament a aquestes tasques es realitzà una cerca documental a l'Arxiu Episcopal de Vic per tal de recopilar informació sobre l'edificació. A grans trets es va poder concloure que l'edifici va ser erigit vers el

segle XV i que consistia en un edifici amb tres crugies amb planta baixa, planta pis i probablement unes golfes amb coberta a dues aigües. Entorn al segle XVII l'edifici va patir una reforma, fruit de la construcció de la sagristia per la banda sud, que comportà la substitució de la coberta per una a un sol vessant que desaiagua va al nord, fet que s'observa amb el cavalcament del mur de la sagristia damunt el mur sud de l'escrivania. Al segle XIX, a l'espai comprès entre l'escrivania i el campanar romànic s'hi construí un edifici conegut actualment com la Casa del Campaner i que comportà el recreixement del mur de façana de l'escrivania i l'alçament de la teulada. Pel que fa al subsol es pogué identificar, a més del paviment actual, el paviment dels segles XVII-XVIII, format per rajola quadrada disposada de punta i en tres nivells diferents (amb 4 cm de diferència d'alçada entre si), essent el de llevant el més alt i el de ponent el més baix, i seguint el pendent natural del carrer del Cloquer. L'excavació de la Casa del Campaner va permetre identificar les restes de la fonamentació de l'antiga façana romànica, a la qual s'hi trobà un paviment de còdols formant un dibuix a base de rombes que ocupava tot l'espai entre el campanar, la façana nord del transsepte de la catedral romànica i l'escrivania. Aquest paviment, però, va aparèixer seccionat per la fonamentació de la porta de Sant Joan construïda a la segona meitat del segle XVI. Treballs dirigits per Dídac Pàmies i Gual (Antequem SL).

Plaça Gaudí (Vic). Els treballs arqueològics a la plaça Gaudí de Vic han estat motivats per la millora de l'enllumenat, la pavimentació perimetral i la recollida d'aigües pluvials que ha realitzat l'Ajuntament. La plaça ja s'havia excavat íntegrament l'any 2009, posant al descobert l'entramat urbà d'època medieval i moderna, i per tant no s'ha generat un nou coneixement per a la ciutat de Vic. La intervenció d'enguany ha resseguit els murs i s'ha evitat malmetre les restes del subsol per a poder instal·lar els nous serveis. Treballs dirigits per Pau Menéndez i Molist (Arqueòlegs.cat SL).

Plaça Major, 6 (Vic). La intervenció va estar motivada per les obres de reforma de l'edifici d'oficines i habitatges que pretenien convertir la planta baixa i el semisoterrani en un bar-restaurant de la cadena Viena. Els treballs van consistir en l'obertura de tres sondejos a la planta semisoterrada. Un cop retirats els nivells recents associats a l'edifici actual ja va aflorar el substrat geològic de margues grises, i per tant s'obtenia un resultat negatiu pel que fa a la troballa de restes d'interès arqueològic. Treballs dirigits per Àngels Pujol i Camps.

Plaça Major, 13 (Vic). En aquest lloc es va realitzar una intervenció arqueològica vinculada a les obres de reforma d'un habitatge a la planta quarta amb resultats negatius. Treballs dirigits per Antònia Diaz-Carvajal (InSitu SCP).

Prolongació de la via 2 en la capçalera sud de l'estació de Renfe de Vic (Vic). Es va realitzar una prospecció arqueològica superficial motivada per la redacció del «Proyecto de construcción de la prolongación de la vía 2 en la cabecera sur de la estación de Vic (T.M. Vic) en la línea de La Tour de Carol-Enveitg a Montcada Bifurcació (Barcelona)», per encàrrec d'ADIF. La intervenció pretenia aportar

nova informació arqueològica i històrica de l'indret per tal de confeccionar una valoració, per a la redacció del projecte constructiu, que esdevingui exhaustiva i seriosa sobre les possibles restes que s'identifiquin durant la prospecció. Durant els treballs no s'han documentat nous jaciments arqueològics. Ara bé, existeix un jaciment catalogat que es podria veure afectat pel nou projecte: es tracta del jaciment de Can Claveres. En cas que s'afectés caldria realitzar una intervenció arqueològica de sondatges i delimitació. Treballs dirigits per Marta Fàbregas i Espadaler (Àtics SL)

Rambla del Carme, 8 - Plaça Major, 19 (Vic). Es va realitzar una intervenció arqueològica vinculada a les obres de dos locals comercials amb resultats negatius. Treballs dirigits per Antònia Diaz-Carvajal (InSitu SCP).

Rambla dels Montcada, 12 (Vic). La intervenció va estar motivada per la necessitat d'adequar el terreny per a instal·lar un ascensor per a la comunitat de veïns durant les obres de remodelació al conjunt de la finca. Els treballs van consistir en el control arqueològic dels treballs d'obertura d'un rebaix, de 2 m² de superfície i una profunditat d'1,5 m, destinat a acollir la caixa d'ascensor. En l'excavació es va constatar que apareixien les margues de deposició geològica natural a pocs centímetres de l'altura del carrer i això va impedir que es constatés la presència de cap element patrimonial destacable durant la intervenció arqueològica. Treballs dirigits per Pau Alberchi Calm (Arqueòlegs.cat SL).

Rambla dels Montcada, 20 (Vic). Intervenció arqueològica motivada per les obres de reforma de l'edifici existent i la construcció d'un ascensor. El resultat del seguiment arqueològic de l'obra va ser totalment negatiu pel que fa a localitzar restes anteriors a la construcció de la casa actual o d'interès arqueològic significatiu. Potser el més interessant és l'edifici en si mateix, tot i tractar-se d'una casa urbana típica de finals del segle XVIII i la primera meitat del segle XIX. Treballs dirigits per Eduard Sánchez i Campoy (Arqueòlegs.cat SL).

Mas Codinacs (Polígon 13, parcel·la 23) (Vic). Es va realitzar una intervenció arqueològica vinculada al projecte de substitució de la coberta amb resultats negatius. Treballs dirigits per Antònia Diaz-Carvajal (InSitu SCP).

Castell de Milany (Vidrà). La intervenció arqueològica realitzada durant la campanya de 2019 va consistir en l'excavació del pas de ronda que hi ha a tocar de la muralla sud i a l'entorn de la torre, just davant la porta d'accés existent, seguint el «Projecte de consolidació del Castell de Milany», elaborat pel Servei de Monuments de la Diputació de Girona. En primer lloc s'ha pogut documentar part del mur que devia tancar l'edifici central per la seva cara nord, ja que una part encara està sota la peça de paret enderrocada. Es tracta d'un mur de més de 4 metres de llargària i una amplada d'uns 80 cm. En destaca la seva acurada factura que es pot observar en l'alçat, fet de carreus ben treballats. A l'oest de la torre també s'han posat al descobert alguns murs que conformen una habitació, l'excavació de la qual ha quedat pendent per a la campanya següent. Treballs dirigits per Marta Fàbregas i Espadaler (Àtics SL)

Intervencions d'urgència

Són aquelles intervencions que es realitzen quan es descobreixen restes arqueològiques durant la realització d'una obra o actuació en un indret on no hi havia indicis de la seva existència. Aquestes actuacions són finançades per la Generalitat de Catalunya. Enguany no hi ha hagut cap intervenció d'aquest tipus a la comarca d'Osona.

Altres activitats

Les entitats i associacions del territori que promouen la recerca del patrimoni arqueològic osonenc han realitzat nombroses activitats de difusió al llarg de l'any. Com es detallarà tot seguit, algunes d'elles s'insereixen dins de cicles de conferències de format propi, que compten ja amb nombroses edicions, cas per exemple del cicle organitzat cada any pel Museu Arqueològic de l'Esquerda o el del Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona; així com el *workshop* del Camp de les Lloses, que enguany ha acomplert la seva cinquena edició, símbols tots ells de la solidesa de les propostes. També se celebren esdeveniments d'àmbit nacional, com el Cap de Setmana Ibèric, promogut pel Museu d'Arqueologia de Catalunya; i altres d'àmbit europeu, com les Jornades Europees del Patrimoni, als quals any rere any s'hi sumen diversos equips de la comarca per a acostar el seu patrimoni a la societat.

Durant el mes de febrer va tenir lloc el 26è cicle de conferències al Museu Arqueològic de l'Esquerda, titulat *Recerca Km 0. Noves tesis doctorals des de l'Esquerda*. En tres dissabtes consecutius es van presentar, per part de les seves autores, la tesi d'Elisenda Collelldemont, que tracta sobre les bandositats que es produïren a la ciutat de Vic durant el segle XV; la d'Antònia Diaz-Carvajal, centrada en la necròpolis medieval de l'Esquerda, i la de Montserrat de Rocafiguera, sobre l'evolució del «territori ausetà» des de la seva constitució com a territori polític en època ibèrica i la seva evolució com una unitat fins a l'edat mitjana. El dia 24 de febrer, i com a cloenda del cicle, les tres doctores van fer una visita comentada a la ciutat de Vic, durant la qual es van posar en relleu diversos fets històrics ocorreguts a la ciutat corresponents a diferents èpoques.

Entre els dies 13 de febrer i 6 de març es va celebrar el cicle de conferències organitzat pel Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona (CIAO): *Arqueologia d'Osona i des d'Osona*. Les tres conferències van ser: «Localització, excavació i estudi de les fosses de la Guerra Civil a Prats de Lluçanès», a càrrec d'Àngels Pujol i Camps, duta a terme en el marc del «Pla de Fosses 2017-2020» promogut per la Generalitat de Catalunya; «Intervenció arqueològica a la Canònica de Vic», en la qual el director dels treballs, Josep M. Vila i Carabassa, va exposar els resultats de les intervencions més recents, i «El jaciment arqueològic d'Abasseya i la zona arqueològica de Jebel Barkal (Sudan)», a càrrec de Jordi M. Gibert i Teixidor, president del CIAO i membre de l'equip de Wahat Projects, que treballa en l'excavació i restauració del conjunt d'edificis i temples des de l'any 2012.

El dia 6 de maig el ple municipal de l'Ajuntament de Vic va aprovar per unanimitat la creació d'una plaça d'arqueòleg municipal de la ciutat, gràcies a una moció presentada pel Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona. Es complia així una reivindicació històrica dels arqueòlegs de la comarca. A hores d'ara, però, l'Ajuntament encara no ha tirat endavant la creació d'aquesta plaça.

Els dies 5 i 6 d'octubre es va celebrar el 19è Cap de Setmana ibèric, una iniciativa per a la difusió dels assentaments ibèrics de Catalunya promoguda pel Museu d'Arqueologia de Catalunya en el marc de la Ruta dels Ibers. El tema escollit per a enguany, amb el títol «Benvinguts a casa», fou la casa ibèrica. En aquesta ocasió, dos dels assentaments ibèrics de la comarca, el Casol de Puigcastellet (Folgueroles) i l'Esquerda (les Masies de Roda), van oferir diverses activitats entorn d'aquesta temàtica.

Al Casol de Puigcastellet les activitats es van centrar, com és costum en aquesta fortificació, en una caminada popular fins al jaciment. A l'assentament es va fer un taller de construcció de paret seca a càrrec de Roger Solé, artesà, i una explicació de com eren les cases iberes a càrrec d'Aina Amat i Castells, arqueòloga. L'activitat es va concloure amb un tastet de menjar ibèric. Tot seguit es retornà a Folgueroles en una caminada nocturna.

A l'Esquerda, el dissabte dia 5 es feu la conferència «Habitatge i urbanismes a la ciutat d'Ausa (l'Esquerda)», a càrrec de Montserrat de Rocafiguera, responsable de les intervencions a l'àrea ibèrica del jaciment. El diumenge es feu el tradicional esmorzar amb productes que també consumien els ibers, seguit d'un taller de fabricació de tovots i molta de gra. Les activitats van concloure amb visites guiades al jaciment a càrrec dels responsables de les intervencions.

Els dies 11, 12 i 13 d'octubre es van celebrar les Jornades Europees del Patrimoni. En diversos jaciments de la comarca es van oferir activitats per a participar en aquesta proposta.

A l'Esquerda es va oferir una visita per a explicar els resultats de la campanya d'excavacions d'enguany, i com a novetat es va comptar amb un servei d'interpretació en llengües de signes.

Al Camp de les Lloses, amb la col·laboració de la Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat, es van afegir a la celebració amb l'elaboració d'un taller de reconeixement de cereals, acompanyat d'un tast de pans antics. També es va fer una ruta guiada que relata el naixement del poble medieval de Tona.

Al jaciment de Puig Ciutat es va fer una visita comentada al parc arqueològic per part dels responsables de les intervencions, dins l'oferta proposada pel Patronat d'Estudis Osonencs.

Entre els mesos d'octubre i novembre, des del Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona es va organitzar el cicle de conferències dels Cabrera, en col·laboració amb el Museu Etnològic del Montseny (La Gabella) i el Museu Arqueològic de l'Esquerda. Dins d'aquest marc, el dia 25 d'octubre i a la seu de La Gabella, a Arbúcies, es va dur a terme una conferència doble, sobre els resultats

de les últimes excavacions al Castell de Cabrera i la relació entre la destrucció de l'Esquerda i el vescomtat de Cabrera per part de l'equip del projecte de l'Esquerda. El divendres 8 de novembre es va tornar la visita, i els responsables del projecte de Montsoriu van exposar el Castell de Montsoriu com a símbol arquitectònic del poder dels Cabrera, en aquesta ocasió a la seu del Museu Arqueològic de l'Esquerda, a Roda de Ter.

El dia 1 de desembre es va inaugurar l'exposició permanent del Museu Arqueològic de l'Esquerda a Roda de Ter. Es culminava així un intens treball per a definir el discurs museogràfic i materialitzar-lo, després del trasllat del fons des de l'antiga seu del museu, al centre del poble, fins al nou espai habilitat l'any 2013 a l'antiga caserna de la guàrdia civil, més propera al jaciment de l'Esquerda. La inauguració va comptar amb la presència del M. Hble. Sr. Quim Torra, president de la Generalitat de Catalunya. Des del Patronat d'Estudis Osonencs volem felicitar les principals responsables de l'assoliment d'aquesta fita: Maria Ocaña i Subirana (actual directora del Museu), Imma Ollich i Castanyer (directora del Museu des dels seus inicis fins a l'any 2007) i Montserrat de Rocafiguera i Espona.

El dia 12 de desembre va tenir lloc el V Workshop Internacional del Camp de les Lloses, que amb el títol *Paleogenètica i arqueologia* va perseguir reflexionar sobre les possibilitats que els estudis paleogenètics ofereixen per a la recerca arqueològica. Es va comptar amb la presència de diferents especialistes, tant del territori català com d'àmbit internacional, que van exposar la seva recerca i experiències, i van transmetre la seva visió de futur respecte a les possibilitats que ofereix aquesta disciplina d'implantació recent.

Aquest any ha vist la llum, dins la col·lecció «Monografies» del Patronat d'Estudis Osonencs, el llibre d'Irene Llop i Jordana *Vides i veus del call. Orígens i consolidació de la comunitat jueva de Vic (1231-1315)*. La publicació és fruit de la revisió de la tesi doctoral de l'autora, *L'aljama de jueus de Vic al segle XIII. Orígens i consolidació de l'aljama (1231-1315)*, defensada l'any 2006 a la Universitat de Barcelona, que ha estat actualitzada i enriquida amb les troballes i aportacions dels darrers anys.

Àngels Pujol i Camps

Necrològica

Aquest any 2019 ens ha deixat Gabriel Alcalde i Gurt. Aquest prestigiós arqueòleg, museòleg i professor de la Universitat de Girona va treballar pel patrimoni català, des de la recerca fins a la difusió, amb una perspectiva global i integradora. Lamentem profundament la seva pèrdua.

En la seva recerca destaca la seva tesi doctoral en *La difusió de l'arqueologia mitjançant els museus arqueològics. Avaluació dels visitants dels museus arqueològics de Catalunya i anàlisi dels conceptes que aquests museus transmeten als visitants* (1993), defensada a la Universitat de Girona. Fou també diplomad en estudis avançats en Muséologie, públics, expositions,

institucions per la Universitat Jean-Monnet (Saint-Étienne, 1996) i diplomad de l'Escola Pràctica d'Estudis Superiors (París, 1986). Des del 1999 fou professor titular de museologia i patrimoni cultural al Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona, on exercia com a professor des del 1994. En aquesta universitat fou director de l'Institut del Patrimoni Cultural (2002-2004) i director del Màster Universitari en Gestió del Patrimoni Cultural en l'Àmbit Local (1996-1997). Anteriorment va ser conservador (1981-1982), i posteriorment director (1983-1997), del Museu Comarcal de la Garrotxa.

Entre els anys 1996 i 2013 també fou director de l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural i, fins al 2017, membre de la Comissió Executiva de la Junta de Museus de Catalunya. Va mantenir una vinculació estreta amb la comarca d'Osona, essent un artífex en el disseny i l'execució del Museu del Ter,⁵ creat el 2004. Fou membre actiu de projectes de recerca, entre els quals destaca per la seva implicació osonenca el projecte titulat «L'evolució del poblament i ús del territori al Prepirineu oriental durant la Prehistòria recent (8000-900 ANE): anàlisi arqueològica de les dinàmiques de canvi social i de la gestió dels recursos naturals», de la professora Maria Saña (UAB). Les nombroses amistats osonenques li van facilitar freqüentar la comarca i conèixer, de primera mà, la resta de les excavacions arqueològiques i recerques efectuades. Entre els seus darrers treballs d'interès comarcal destaquen l'estudi dels gravats de Rocaguinarda (2010-2011)⁶ i les intervencions arqueològiques a Vidrà. També va formar part activa dels consells de redacció de diverses revistes que tracten temes de la comarca com *Cota Zero*, des del 1996, i *Aixa, Revista del Museu Etnològic del Montseny* (1998-2001).

Anna Gómez i Bach

CRÒNICA METEOROLÒGICA DE L'ANY 2019

Els primers tres mesos del 2019 van presentar un dèficit general de precipitació. La resta de l'any la pluja va ser força general a tot el territori i amb molt vent, i durant els mesos d'abril i maig es recuperà una bona part del dèficit hídric acumulat. Així i tot l'any va quedar per sota de la mitjana, sobretot al Vidranès, al Cabrerès i al Montseny. Pel que fa a la resta de l'any, el setembre, l'octubre i el

5. *Realització d'un projecte museològic de la segona fase del Museu Industrial del Ter* (2004), UdG.

6. ALCALDE, G.; BURCH, J. ROJAS, A. (2014), «Els gravats rupestres de Rocaguinarda (Oristà, Osona)». *Actes de les II Jornades d'Arqueologia de la Catalunya Central*, Vic, 13, 14 i 15 de desembre de 2012, p. 234-237.

desembre van ser plujosos. Les temperatures van ser molt altes a finals del mes de juny i es van registrar rècords en molts observatoris, amb una mitjana per sobre de la mitjana climàtica. Els mesos d'estiu van ser càlids i secs. Pel que fa a les boires n'hi va haver la meitat de dies dels habituals durant un any. Cal destacar una ventada del desembre que va establir rècords a la majoria dels observatoris, amb 185 km/h a Puig Sesolles, al Montseny, i 103 km/h a Muntanyola, a Bellmunt i al Santuari de Cabrera.

El gener va ser sec o molt sec a gran part de Catalunya

L'anticicló va ser el protagonista els primers dies de l'any. Boires, inversions tèrmiques i un bon contrast tèrmic. Cal destacar la nit del dia 10 a l'11, quan l'entrada de vent fort del NO va deixar una visibilitat excel·lent i va provocar algunes gelades negres. Les mínimes més baixes foren entre els dies 11 i 13, i van acabar sent les més baixes de l'any. També cal esmentar el pas del primer front de l'any, el dia 17, amb ruixats generals i amb neu a muntanya. L'entrada d'un front el dia 23 va deixar entre el matí i el vespre molta neu al Pirineu, però poca neu a la comarca, només una lleu enfarinada a la plana de Vic, entre 1 i 2 cm.

Febrer molt càlid i sec i amb rècord de temperatura màxima

El mes de febrer sol ser el més sec i fred de l'any. Aquest any es va complir la part de la manca de precipitació, però no la del fred: la temperatura mitjana va ser 1,9 °C per sobre de la mitjana climàtica. Entre els dies 1 i 3 el fred, el vent i la neu van afectar sobretot el Pirineu, però ben poc Osona. Una enfarinada el dia 2 a partir dels 1.000 m amb poca neu (d'1 a 3 cm al Montseny) i algun ruixat a la resta foren pràcticament l'única precipitació del mes. El més destacat del febrer van ser les inversions tèrmiques, sobretot la segona quinzena. Un bloqueig anticiclònic va evitar que les masses d'aire fred i les pertorbacions afectessin Catalunya i provocà una entrada d'aire càlid, sobretot els últims dies del mes. Això va deixar un rècord de temperatura màxima d'un mes de febrer a tots els observatoris i un contrast tèrmic el dia 27 de 25 °C entre el matí i les hores centrals del dia.

Març càlid i sec

Pocs canvis, aquest mes. El més destacat van ser les inversions tèrmiques i l'absència de boires. Entre els dies 1 i 5 hi va haver un temps estable i anticiclònic, amb un contrast tèrmic menys destacat que el de finals del mes de febrer. Les temperatures mínimes van ser força suaus durant la primera quinzena, excepte el dia 8. Pel que fa a les precipitacions, el pas de tres pertorbacions va deixar molt poca aigua, només la del dia 6 fou un xic activa. La segona quinzena va continuar amb un temps anticiclònic fins al dia 18, i el pas d'un front molt desgastat el dia 19 va deixar caure quatre gotes i va portar una entrada d'aire fred en alçada que va registrar les mínimes els últims dies del mes.

Abril, pluges i temperatures normals per l'època

Els primers tres mesos del 2019 van ser secs i càlids, sobretot el febrer i el març amb una mitjana per sobre de la mitjana climàtica. El mes d'abril va ser normal tant pel que fa a la pluja com a la temperatura. La configuració atmosfèrica del mes d'abril va ser molt diferent de la de l'hivern. Les masses d'aire humit i fred procedents de l'Atlàntic i del nord d'Europa van afectar Catalunya de ple al llarg del mes, i van deixar pas a diferents perturbacions, amb un bon temporal de llevant sobretot al País Valencià, del qual la nostra comarca va quedar una mica al marge. Del dia 2 al 4 el pas d'un front va deixar les temperatures mínimes del mes. Els fronts més actius van ser els primers deu dies, sobretot el 2, el 5 i el 9, amb els quals arribà la major part de pluja del mes, acompanyada de tempesta i calamarsa a Malla, Bellmunt i Sant Quirze. La resta del mes l'ambient va ser fresc i humit, amb pluges més febles.

Mes de maig fred i plujós

Tal com diu la dita popular: «a l'abril, aigües mil» i «pel maig cada dia un raig», i així va ser el 2019. El més destacat dels dos mesos van ser les pluges, i concretament pel maig es van presentar la majoria de dies. De l'1 al 3 hi va haver ruixats de pluja fina i general, amb un ambient fresc. Del 4 al 7 vam estar sota el domini de l'anticicló, amb inversió tèrmica, i es va registrar la mínima més baixa del mes, el dia 6. Del 8 a l'11 el pas d'una altra perturbació va deixar algun ruixat feble. Del 12 al 15 tornà el temps anticiclònic i amb contrast tèrmic destacat, sobretot el dia 14. Del 16 al 28 una entrada d'aire fred en alçada va provocar ruixats i tempestes locals, sobretot els dies 17, 20 i 28. I els últims dies del mes hi va haver un ambient tranquil i amb temperatures molt suaus.

Juny amb rècord de temperatures màximes a la majoria dels observatoris

El juny va ser un mes de contrastos. Els primers deu dies hi va haver temperatures normals, tant pel que fa a màximes com a mínimes, amb el pas d'alguns fronts molt desgastats i que van deixar alguna gota els dies 5, 9 i 10, en general poca cosa. El dia 11 el pas d'un front força actiu i que anava acompanyat d'una entrada d'aire fred en alçada ens va deixar ruixats localment forts i amb temperatures màximes que no van passar dels 15 °C a la majoria dels observatoris. Les restes d'aire fred van fer créixer nuvolades d'evolució, amb algun ruixat i tempesta els dies 13 i 14. Del 15 al 20 el temps va ser estable, amb temperatures normals. Els canvis més importants del mes de juny es van donar entre el 21 i el 30, sobretot els dies 27, 28 i 29. Una depressió situada a ponent de la Península va provocar l'entrada d'aire molt càlid procedent de l'Àfrica, amb temperatures màximes històriques per a un mes de juny, i fins i tot difícils d'assolir al juliol i l'agost.

Juliol càlid i tempestuós

El juliol de 2019 s'ha de qualificar com a càlid, i com a molt càlid al massís del Montseny. La precipitació va ser irregular, com a conseqüència d'un juliol tempestuós, caracteritzat per temperatures altes i una distribució molt variable de les pluges. El pas d'un front atlàntic entre els dies 1 i 3 va provocar un episodi de tempestes que van afectar bona part de la comarca. Entre el 6 i el 10 cal destacar els dies 8 i 9, amb ruixats i tempestes locals, i les altes temperatures del dia 6, amb les màximes més altes del mes. En acabar el mes el temps fou més estable, amb calor i amb tempestes locals el dia 27.

Un cop més, temperatures altes i poca pluja

Dels trenta-un dies que té el mes d'agost, 24 van registrar temperatures per sobre dels 30 °C i 7, superiors als 34 °C. Els dies de l'11 al 20 hi va haver estabilitat atmosfèrica i temperatures altes, però amb fort contrast tèrmic entre el matí i la nit. Cal destacar el pas de dos fronts, els dies 11 i 15, amb entrada d'aire fred en alçada, que va fer créixer nuvolades que deixaren ruixats i tempestes locals. També hi va haver alguns ruixats de poca importància els dies 18 i 20 i entre el 26 i el 31. Les precipitacions d'aquest mes van quedar per sota de la mitjana climàtica a la majoria dels observatoris.

Setembre càlid i plujós

Després d'un estiu càlid i sec, el setembre va ser normal i fins i tot es va registrar pluja per sobre de la mitjana climàtica. Els primers deu dies els ruixats i les tempestes (si bé molt irregulars) van ser la tònica general a tota la comarca. Cal destacar la presència de calamarsa i pedra en alguns observatoris el dia 9. De l'11 al 21 hi va haver pocs canvis, va continuar el temps inestable amb ruixats generals, sobretot el dia 18. Del 22 al 30 va tornar el temps estable i anticiclònic, acompanyat d'algun banc de boira. La temperatura mitjana del mes va quedar un grau per sobre de la mitjana climàtica.

Octubre: el 90 % de la pluja en una nit

Si es mira la pluja total del mes, es pot pensar que va ser un mes plujós, però no fou així; el mes d'octubre realment va ser poc plujós. El noranta per cent de la pluja total del mes va caure en poc més de quatre hores, amb una destacada tempesta la nit del dia 22, amb més de 80 mm a la majoria dels observatoris, i que va provocar un bon cop de riu al Ter. Si fem una repassada al mes, de l'1 al 20 hi va haver un temps estable i anticiclònic, només amb el pas de tres perturbacions que van deixar algunes dècimes de pluja, la més activa el dia 14 amb 6,5 mm a Vic. Entre el 21 i 23 un temporal de llevant va deixar quantitats molt importants de pluja, com per exemple els 132 mm de Vidrà. Les temperatures foren molt suaus,

1,5 graus per sobre de la mitjana climàtica. Cal destacar també la presència de boires a les fondalades de la plana de Vic, sobretot els últims dies del mes.

Novembre fred i plujós

El novembre va ser un mes fred, amb una temperatura mitjana un grau inferior a la mitjana climàtica. El pas de diversos fronts va deixar ruixats febles al llarg de tot el mes, amb pràcticament la meitat dels dies amb mínimes sota zero. Del dia 1 al 10 hi va haver un temps inestable amb ruixats dispersos i temperatures baixes, sobretot a partir del dia 5. De l'11 al 21 va continuar l'ambient fred, amb temperatures baixes tant pel que fa a les màximes com a les mínimes, sobretot el dia 20 amb la mínima més baixa del mes. El pas d'un front més actiu el dia 22 va deixar ruixats generals i generosos sobretot als voltants del Montseny i el Vidranès. La resta del mes el temps fou anticiclònic, amb alguns bancs de boira, i amb alguns ruixats l'últim dia del mes.

Desembre amb vent, pluges i temperatures altes

La meteorologia del mes de desembre va estar marcada per dues configuracions totalment oposades: els dies de l'1 al 22 de desembre es van caracteritzar pel pas de tres pertorbacions que van provocar precipitacions amb quantitats molt destacables a àmplies zones de la comarca. Destaca el temporal de llevant dels dies 3, 4 i 5 (amb la màxima precipitació del mes el dia 4) i el dia 21, amb un temporal de vent de l'oest que va superar els 100 km/h a Bellmunt, Muntanyola i Cabrera. A partir del dia 23 un potent anticicló es va situar sobre nostre. Una configuració que va provocar absència de precipitació i la formació de boires, en alguns casos força persistents, a les zones més fondes de la comarca.

www.meteosona.com

El temps a Osona any 2019																			
Observatori	Dies de precip.	Litres per metre quadrat								Dies de boira	Graus centígrads						Mitjana anual	Dies sota zero	
		Pluja		Dia més plujós		Mes més plujós		Mes més sec			Dia més fred			Dia més càlid					
		Total	Dia	Mes	Litres	Mes	Litres	Mes	Litres		Dia	Mes	Graus	Dia	Mes	Graus			
Centelles	58	614,5	22	oct.	70,0	set.	117,3	març	3,9		11	gener	-6,4	28	juny	41,3	13,88	49	
Espinelves	136	791,0	22	oct.	67,0	set.	140,2	març	4		11	gener	-7,6	28	juny	38,7	11,48	70	
Folgueroles	90	574,4	4	des.	60,3	set.	102,6	març	2,8	46	11	gener	-6,3	28	juny	40,4	13,59	52	
Gurb	85	539,6	22	oct.	60,0	set.	121,5	febrer	4	51	11	gener	-8,0	28	juny	42,9	14,50	85	
Hostalets de Balenyà	91	701,1	4	des.	81,5	oct.	134,0	juliol	0		11	gener	-5,9	28	juny	40,1	13,43	43	
L'Esquirol	98	438,8	22	oct.	88,8	des.	79,8	oct.	0		11	gener	-7,2	28	juny	39,1	12,35	49	
La Gleva	90	472,0	22	oct.	75,7	oct.	80,1	febrer	1,1		16	gener	-6,9	28	juny	42,3	13,04	82	
Sta. M. de Besora	118	705,1	4	des.	51,4	abril	122,1	febrer	3,8		22	gener	-5,0	28	juny	39,3	13,23	28	
Malla (Torrellebreta)	79	607,6	22-gen	oct.	85,8	abril	102,1	febrer	1,7	44	11	gener	-10,0	28	juny	40,0	10,72	114	
Tavertet	102	746,9	3-gen	juliol	110,2	des.	153,8	febrer	2,8		11	gener	-4,9	28	juny	38,2	12,82	35	
Manlleu	98	512,2	23	oct.	67,2	set.	97,6	febrer	1,2	65	11	gener	-6,6	28	juny	42,7	13,48	62	
Muntanyola	82	640,6	22	oct.	78,7	oct.	108,0	març	6,7		10	gener	-4,7	28	juny	40,6	13,06	26	
Olost de Lluçanès	93	598,6	22	oct.	94,1	oct.	122,6	febrer	4,4	27	11	gener	-8,8	28	juny	42,8	13,13	112	
Oristà	89	497,4	23	oc.	60,0	maig	92,0	gener	3,2		11	gener	-9,2	28	juny	42,8	-	105	
Prats de Lluçanès	95	518,7	22	oct.	72,9	oct.	105,4	gener	5	43	11	gener	-7,5	28	juny	40,7	13,21	71	
Roda	94	498,4	22	oct.	64,2	set.	100,5	febrer	0,6	74	11	gener	-8,6	28	juny	42,6	12,46	80	
Rupit	129	618,4	4	des.	79,0	des.	113,6	febrer	5,2		11	gener	-9,7	28	juny	37,5	10,78	114	
Sentfores (la Guixa)	111	560,1	22	oct.	82,6	oct.	98,3	febrer	2	50	11	gener	-8,0	28	juny	41,3	13,32	84	
St. Boi de Lluçanès	101	628,0	22	oct.	56,4	oct.	126,0	febrer	4,4		11	gener	-6,1	28	juny	38,8	13,49	33	
Sta. Eulàlia de Riuprimer	82	619,2	23	oct.	72,0	abril	116,6	febrer	5		11	gener	-7,1	28	juny	40,9	12,84	57	
St. Hipòlit de Voltregà	83	435,0	22	oct.	71,5	oct.	85,9	des.	0		11	gener	-6,5	28	juny	42,0	13,75	65	
St. Julià de Vilatorrada	86	572,5	22	oct.	80,5	maig	103,0	febrer	1		11	gener	-7,6	28	juny	40,1	12,26	80	
St. Pere de Torelló	96	648,1	22	oct.	90,5	oct.	104,5	febrer	1,2		11	gener	-8,0	28	juny	40,7	13,64	43	
Taradell	104	669,4	22	oct.	72,8	oct.	121,6	febrer	2,4		11	gener	-6,1	28	juny	41,4	13,18	53	
Tavertet	102	746,9	22-gen	oct.	59,4	des.	153,8	febrer	2,8		11	gener	-4,9	28	juny	38,2	12,82	35	
Tavernoles	89	578,2	22	oct.	70,8	oct.	113,0	febrer	1,8		11	gener	-6,9	28	juny	41,5	13,42	60	
Torelló	94	484,9	23	oct.	38,0	set.	87,2	febrer	1,4		11	gener	-6,7	28	juny	41,1	13,12	61	
Vic	117	562,0	22	oct.	85,2	oct.	101,1	febrer	1,8	48	11	gener	-8,0	28	juny	41,9	13,60	80	
Vidrà	126	1003,4	4	des.	111,8	des.	183,8	febrer	5,2		22	gener	-4,8	28	juny	37,5	12,48	36	
Viladrau	136	813,1	22	oct.	97,7	oct.	195,6	febrer	3,7		22	gener	-5,9	28	juny	36,2	11,91	54	
Calldetenes	80	540,0	22	oct.	52,6	maig	123,0	nov.	0		11	gener	-6,8	28	juny	41,5	13,43	65	
Bellmunt	105	572,4	22	oct.	61,8	abril	102,0	febrer	2,4	24	gener	-6,6	28	juny	35,3	11,04	33		
Collsuspina	101	683,0	2	set.	61,7	set.	119,9	març	4,4		11	gener	-9,3	28	juny	39,2	11,71	81	
El Brull	57	835,1	4	des.	179,2	des.	230,8	març	2,9		11	gener	-5,0	28	juny	37,0	2,26	38	
Sau	126	801,6	4	des.	86,8	set.	149,0	febrer	5		11	gener	-6,7	28	juny	41,7	14,08	45	
Sta. Eugènia de Berga	118	475,4	22	oct.	49,0	maig	82,2	febrer	2		11	gener	-8,1	28	juny	40,2	12,73	73	
St. Vicenç de Torelló	110	436,8	22	oct.	61,6	oct.	71,8	febrer	1,6		11	gener	-7,4	28	juny	57,4	13,85	68	
Ciuret (Vidrà)	92	809,9	22	oct.	132,3	des.	163,1	febrer	4,1					0					
Cantonigròs	105	718,5	22	oct.	62,0	des.	123,2	febrer	4,2										
Vilanova de Sau	64	735,5	22-gen	oct.	128,0	set.	172,5	febrer	3,5		0								

Coordinen: Anna Jiménez, Manel Dot, Edu Voltas i Bernat Codina (www.meteosona.com)

